

Фінансово-економічні проблеми тіньової економіки в Україні та шляхи її легалізації

Досліджуються фінансові проблеми формування і поширення тіньової економіки, а також можливостей обмеження її впливу на етапі розповсюдження. Визначено форми прояву тіньової економіки в реальному житті, її причини та методи боротьби з цим негативним явищем.

тіньова економіка, тіньові фінансові потоки, ВВП, МВФ, механізми одержання тіньових доходів, законодавство, органи державної влади

Постановка проблеми. Тіньова економіка в Україні стала однією з найважливіших не тільки фінансовою але і економічною проблемою. За вітчизняними та іноземними підрахунками, обсяг тіньової економіки складає в нашій державі від 40-60 % ВВП.

Метою статті є визначити форми прояву тіньової економіки в реальному житті, її причини та методи боротьби з цим негативним явищем.

Аналіз основних досліджень. Головні фінансові причини розквіту тіньової економіки загальновідомі це недосконале законодавство, податковий тягар, надмірне регулювання державою ринків праці та продукції, Під тіньовою економікою слід розуміти фінансово-економічну діяльність, яка пов'язана з незаконним привласненням особою або групою осіб частини створеної вартості або частки майна. Тобто це неконтрольоване суспільством виробництво, розподіл, обмін і споживання товарно-матеріальних цінностей. Фінансово-економічна діяльність в тіньовому секторі здійснюється поза законом, що унеможливує стабільний розвиток суспільства та набуває особливої актуальності у зв'язку з формуванням централізованих фондів коштів. Дослідження цих небезпечних соціально-економічних процесів проводиться у працях В.Д. Базилевича, Я.Я. Дяченка, З.С. Варналія, В.А. Предборського, І.В. Озерського.

Виклад основного матеріалу. Тіньова економіка властива багатьом країнам. В Україні залишається гострою проблема корумпованості, нелегального виробництва і збуту продукції, фіктивних грошових операцій. Неефективна податкова політика веде до зменшення надходжень до бюджетів всіх рівнів, тобто змушує підприємства та підприємців приховувати свої прибутки. Дослідження у даному напрямку ускладнюється ще й тим, що достовірної і повної інформації про рівень тінізації економіки отримати практично неможливо. [1].

Як констатують експерти, критичним, рівнем тінізації економіки є 40% офіційного ВВП. За оцінками МВФ в останні роки обсяг тіньової економіки в національному ВВП України становить біля 52%. Нині, за вітчизняними та іноземними підрахунками, обсяг тіньової економіки складає в нашій державі від 40-60 % ВВП. В колишніх країнах СНД рівень тінізації такий: в Грузії -63%, Азербайджані -60%. Росії -50% . В порівнянні, з високо розвинутими країнами, в Японії, Німеччині, Великобританії, рівень тіньової економіки не більший за 10-15% .

Механізмами одержання тіньових доходів стали:

© Л.М.Фільштейн, 2012

1. нелегальний експорт капіталів;
2. одержання тіньових доходів шляхом прихованого вилучення з обігу різниці між офіційними і реальними цінами на товари і послуги;
3. корупція;
4. нелегальні валютні та зовнішньоекономічні операції;

5. випуск і реалізація не облікованої продукції;
6. надання не облікованих послуг;
7. вимагання, розкрадання, грабежі;
8. фінансове шахрайство;
9. незаконна приватизація державної власності;
10. розкрадання в державних, акціонерних і колективних підприємствах [2].

Тінізація економіки призводить до приховування підприємствами реальних обсягів доходів, ухилення від сплати податків, створення фіктивних підприємств.

Корупція, істотно не впливає на загальний рівень державного управління. Проте за тотальної тінізації економічних процесів корупція може перетворитися на структуроутворюючий елемент державного управління. Найтипівішим проявом корупції є підкуп чиновників і державних діячів усіх рівнів (хабарництво). За американськими оцінками, на підкуп впливових чиновників великі злочинні угруповання витрачають від 30-50% своїх прибутків. Інакше кажучи, корупція – це не лише форма злочинного збагачення бюрократичного державного апарату, а є і приватизацією державної влади тіньовими структурами [3].

Одна з причин виникнення тіньового сектору економіки є низька заробітна плата та високі податки на фонд оплати праці. На 1 долар погодинної зарплати середньостатистичний український працівник виробляє приблизно в 3 рази більший ВВП, ніж аналогічний американський. Це говорить про експлуатацію найманої праці. [2].

Якщо комплексно поглянути на проблему тінізації економіки в Україні, то можна виділити низку об'єктивних факторів, які пояснюють її значні обсяги: високі податки; недостатня прозорість податкового законодавства та внесення змін до нього; непрозорі приватизаційні процеси; втручання владних структур усіх рівнів у діяльність суб'єктів господарювання; корупція органів державної влади та місцевого самоврядування [4].

При цьому можна виділити конкретні негативні наслідки впливу тіньової економіки на якісний рівень життя населення, а саме, несправедливий розподіл національного доходу, криміналізація суспільства, недовіра до органів державної влади, дискримінація суб'єктів господарської діяльності, скорочення податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, нелегальний експорт капіталів та зменшення обсягів інвестицій в економіку, залежність від іноземних позичок, втрата промислового та інтелектуального потенціалу нації.

Детінізація української економіки пов'язана з комплексним її реформуванням, спрямованим на усунення чинників, які негативно впливають на економіку:

- скорочення офіційних джерел ресурсно-фінансового забезпечення підприємств;
- порушення інтересів між суб'єктами економічно-фінансових відносин, що скорочує базу розширеного відтворення одних суб'єктів на користь іншим;
- зростання штучного завищення витрат на ресурси, вузли та напівфабрикати (у деяких товарних групах українські ціни перевищили світові);
- прояви монопольної поведінки.

Формування державної політики, визначення напрямків та заходів щодо детінізації економіки зумовлені положеннями Закону України «Про основи національної безпеки України», в якому вказано: подолання тінізації економіки шляхом реформування податкової системи, оздоровлення фінансової та кредитної системи, припинення відпливу коштів за кордон, зменшення поза банківського обігу грошової маси .

Висновки. В кожній сфері прояву тіньової економіки потрібно шукати різні шляхи детінізації, адже специфічність кожної галузі не дає все звести під стандартне трактування. Так, сферу підприємництва необхідно легалізувати за рахунок удосконалення системи оподаткування, у добувній промисловості слід здійснювати прозоріші розподіли спеціальних дозволів і ліцензій на здійснення діяльності, у виплаті заробітної плати працівникам – ліквідувати диспропорції в оплаті праці та ввести диференціацію оподаткування. Тобто необхідно створити фінансові умови для легалізації

тіньового сектора та усунення державних корумпованих структур на всіх рівнях влади.

Список літератури

1. Предборський В.А. Тіньова економіка як загроза національній безпеці // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – №9(52). – С.14–18.
2. Предборський В.А. Тінізаційний аспект процесів початкового нагромадження капіталу в Україні // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – №6(73). – С.26–30.
3. Озерський І.В. Тіньовий сегмент економіки // Економіка. Фінанси. Право. – 2005. – №1. – С.28–31.
4. Варналій З. С. Шляхи детінізації економіки України та її особливості // Банківська справа. – 2007. – №2. – С.56–57.
5. Дяченко Я.Я. Детінізація економіки у системі макроекономічного регулювання // Фінанси України. – 2006. – №2. – С.68–77.
6. Коваленко С.О. Основи легалізації тіньової економіки в Україні. Київ, “Знання”. – 1999.

Л. Фильштейн

Финансово-экономические проблемы теневой экономики в Украине и пути ее легализации

Исследуются финансовые проблемы формирования и расширения теневой экономики, а также уменьшение ее влияния на этом этапе. Определены формы влияния теневой экономики в реальной жизни, и пути борьбы с негативным явлением.

L. Filstein

Financial and economic problems of the shadow economy in Ukraine and ways of its legalization

The article is devoted the scientific comprehension of problems of forming and distribution of shadow economy, and also possibilities of limitation of its influence on the stage of distribution. Certainly forms of display of shadow economy in the real life, its reasons and methods of fight against this negative phenomenon.

Одержано 20.10.12